

HALOTTI KÖNYÖRGÉSEK.

1.

A n y a f e l e t t .

(Gyakori temetés idején.)

Mindenható Isten! ki mindeneket szabad akaratod szerint teremtetted, de mindeneken is szabadon és végtelenül uralkodol: im e helyen egy feldult család gyászravatalánál, egy jó és hű nő s egy áldott anya korán elhült porainál lelkünkben szomorúsággal, szivünkben mély bánattal gondolunk reád, s végtelenséged előtt leborulva az eltűnt boldogság romjai között is áldozatot hozunk Tenéked!

Szép és magos az ég felettünk, s lehet hogy ott boldogság van; számtalanok a világok, s lehet, hogy azoknak lakói boldogabbak mint mi: de a mi földünk sötét, s kivált hazánk és földrészünk, melyen lakozunk, gyászos és mind csak siralom, mind csak vesztes és bánat minden nyomon, mindennap és minden pillanatban. A fák azért döntetnek ki, hogy a deszkákból koporsók készüljenek, a fölök azért termett, a fák azért virágoztak és gyümölcsöztek, hogy min egykor a kisértés és fenyítés idején: ha abból eszünk, halálnak halálával halunk meg! Mintha egy nagy sir volna az egész úr az ég és a föld között, halálos a levegő, vészes minden pillanat, kárhozatos minden öröm és gyönyörűség. Temetés foly mindennap, mind csak koporsó és sirhalom mindenfelé. Ujabb sebek a föld nagy testén a kihányt sirhalmok, ujabb sebek az emberek szivén a folytonos és szünni nem akaró veszteségek. Oh kibékül-e már valaha az ég a földdel, — lesz-e valaha bár anynyi eső, a menynyi köncsepp elhullott, anynyi balzsam, a mennyi sziv a sebektől megvérzett, s lesz-e bár anynyi fű, hogy a kihányt göröngyök s a felszaggatott s most kopár sirhalmok bár bezöldüljenek?! . . . Uram! erős szakot szenvedünk, adj már békeséget földünkön, elég immár, küldj szabaditást és vigasztalást az egek ből.

Te a mint tengerrel a földet körülvetted, az emberek a mint

a várat ellenséggel bekerítik, — a mint véletlenül az ármány és áru-
lás mindent kézre kerít és hatalmába ejt: ugy vett körül minket a
halál sötét angyala, ugy rémit a családi boldogság vesztesége, ugy
ejti zsákmányait az emberi élet legnagyobb ellensége!

Hová menjünk a te lelked előtt, és a te orczád
előtt hova fussunk? Ha a mennybe megyünk ott
vagy, ha a koporsóba vetjük ágyunkat, ott is jelen
vagy, ha olyan szárnyaink volnának, mint a hajnal-
nak, és a tengernek utolsó határán laknánk is, oda
is a te kezéd vinne és a te jobb kezéd megfogna
bennünket!

Látjuk, oh látjuk, hatalmadat nagy Isten! s meg kell győződ-
nünk arról, hogy sorsunkat s akaratodat ki nem kerülhetjük. Itt e
helyen is végzésed nagy sulya azt tanítja, hogy nincs a ki ha-
talmadnak ellene álljon; itt e háznál is azt látjuk, hogy
igyekezet és életküzdés, jóság és szeretet, hiveség és erény, s legyen
bármí, s nevezzék bármiként, nem képesek és nem elegendők visz-
szaverni a halál kegyetlen dulásait!

Egy család alakult ezelőtt csak néhány évvel; és a férfit elég-
egén a boldogság édes biztatása volt; de im a boldogságot elvetted,
a nők javának egyike alig hagyta el az ifjúság napjait, s reája néz-
ve lenni megszűnt örökre! Három árva gyermek fogja érezni és si-
ratni, hogy nem lesz többé édes anya, ki őket ápolja és nevelje s
oly igaz szeretettel szeresse. Van nálad kegyelem és vigasztalás is:
oh küldj abból a férjnek és apának, az árva gyermekeknek, kik bün-
telenül szenvednek. És te Isten, ki sötét éjszakát borítasz a földre, de
a reggel világával elűzöd a sötétséget, s nappallá derited az éjszakát:
oszlasd el e háznál, e családban s másutt is a gyászos éjszakát, s
küldj valaha vidám és tiszta napot, adj még vidámságot, örömet és
boldog szeretetet. Vigasztalj meg minden testvért, minden rokont és
minden barátnőket, kik őt egykor szerették, most pediglen fájjalva si-
ratják. S ha már siró szemeinkel alig látunk, s őt is látni többé nem
fogjuk: biztass atyánk szent fiad beszédivel, hogy: boldogok, a
kik sirnak, mert megvigasztaltatnak; erősítsd lelkün-
ket ígéretével: hogy örömmüket senki el nem veheti mi-
tőlünk. Szent fiad nevében.

2.

A p a f e l e t t .

Végtelen hatalmu Isten! egy mély sohajtással szólítunk meg té-
gedet; mert sorsunkat, melyet sötét betűkkel irtál meg, a csapást és

vesztéséget, melyekkel e családot sujtád, akaratodat, melynek alatta vagyunk, megmérni és elbeszélni nem tudjuk. S ha mély a mi bánatunk, mint a tenger, s ha a könyvek alá folynak szemünk ből, mint a víz: boldogságunk romjaiból is áldozatot hozunk elődbe, mert érezzük, mily boldogok vagyunk, mikor imádkozunk, s mily nyugtató, ha atyai kebeledre hitünk édes vigasztalásával borulhatunk!

Isten, oh édes Atyánk Te nem változol, hozzád nem közelít az enyészetnek még csak árnyéka is, de mi az idő, a változás és a halál gyermekei vagyunk; sirva születünk, sirva és megsiratva halunk meg; felettünk rombolva halad az idő, feldulja boldogságunkat, öszszetépi legerősebb kötésünket a szeretetet, megszagatja a barátságot, mérget tölt az élet legédesebb poharába, vad kézzel nyul be családnak, érzéseink, örömeink szentélyébe, hogy özvegy és gyámoltalan legyen a nő és apa nélkül árvák a gyermekek! . . Nincs, oh nincs tartós örömünk semmiben, nincs állandó boldogság a nap alatt! A mit ígérnek a tavasz szép virágai, összeégeti a nyár forró melege, megsárgítják az ős hideg fuvalmai, összerombolják a tél fagyfaló zivatarai. Az élet minden édes pillanatáért adósai vagyunk a halálnak, s a jelen boldog érzései a sir sötét éjjelébe merülnek. S mind e veszteségek között legkeservesebb, midőn árva lesz egy ház, gyászba öltözik egy nő és édes anya, árvák lesznek a gyermekek, játékaik a sorsnak, mint ősszel a sárga levelek az enyészet pusztító szelének!

Oh bevalljuk Atyánk itt e gyász és siralom helyén, hogy vannak napok, melyek gonoszok, éjszakák, melyek a mi bánásainkra rendeltettek; s értjük, miért mondotta a te szent fiad ama kesergő asszonyoknak: Szakadjatok reánk hegyek és halmok borítsatok el engemet. Itt győződünk meg arról is, hogy miért irtad az élet és kijelentés könyvébe: Jobb a halálnak napja a születésnek napjánál; miért kell minden göröngyön és porszemen olvasni ama nehéz végzetedet: por vagy és porrá kell lenned; itt olvassuk szereteteink emlékei között a természet tavaszán és őszén mit az emberi életőlirva hagytaal: életünk mint az elmulandó árnyéks az embernek minden dicsősége olyan, mint a mezőnek virága.

Im Atyánk földi viszontagságos sorsunkon elszomorodunk, mert e család oly nagy vesztesének könyei meginditanak minket is; együtt sirunk mi is a sírókkal, mert betöltve látjuk rettentő fenyegetésedet: elvészem Jérusalem ből a támaszt; elvetted

e helyről, e gyermekekkel megáldott családtól a jó és igaz apát! . . .

Hogy meg kell halni mindennek, a mi született, azt tudjuk, de hogy ily meglepetve jött a te végzésed, erre nem számítottunk, s ezért vagyunk felindulva egy leveretett nőnek és anyának, s oly érzékenyül megsebzett gyermekeknek keservein és könyein. Ezelőtt 55 tavasszal született a te szolgád, s im az 56-ik őszy mily sötét és romboló leve. Pályát küzdve magának helyet foglalt mint polgár és hazafi a társadalomban. A pályát hamarább futotta meg, mintsem eleget élhetett volna az övéinek, s illő jutalmat vehetett volna családi és polgári hiv és tiszta törekedéseiert. Egy szent vágnak hódolva 28 évvel ezelőtt a családi élet szent oltárához sietett, a melynél tiszta szeretettel áldozott. Jutalma lón szerencse, megelégedés és családi boldogság. Tíz élő gyermekei azok az oszlopok, melyekről a világ olvashatja: ime így áldatik meg, a ki szeret és féli a z Ur at! Csakhogy mégis hamarább hült meg a sziv, s korábban estek le a karok, mintsem azokat mind felnevelhette volna, kiket oly igazán szeretett.

Hozzád, mégis csak hozzád folyamodunk minden vigasztalás kutfeje oh végtelen hatalmu Isten! Szánd meg azokat, kiket oly vérzón és leverőleg talált égi végzeted; s ha szeretet vagy: a tenger kinok, a szülés és nevelés folytonos gondjai, a virasztás álmatlan éjjelei, a haldokló ágy könyvelt zokogásai nyomjanak valamit szereteted és irgalmaságod mérlegén! Tartsd fenn a jó anyát tengernyi bánatának hullámain, hogy elsülyedt kincse után el ne merüljön ő is. Adj erőt a sok gondra, értelmet a nevelésre, türelést a bántalmakra, és sokasítsd meg tehetségeit, mint ama kegyes özvegynek táplálékát, mert ezekre mind szüksége leszen.

Győzd meg szeliden hánykodó érzelmeit, s hitesd el, hogy bármennyit békételenkednék is ellened, a megtörtént meg nem változik, mert végzéseid meg nem rendülnek soha. Legyen hite és békessége tebenned. A helyen, hol e házban ür támadott, teremjen égi vigasztalás, a szivekben, hol a fájdalom dul, buzogjon ki az enyhülés balsama; s maradjon e bánat hajlékában vissza vigasztaló angyalul a remény, mely megőriz a kétségbeeséstől. Mutasd kegyelmedet a gyermekekhez. Jelelj ki pályát a nagyobbaknak, melynek kenyerere a könyvek keserősége után legyen édes és boldogító. Neveld fel a még nevetlen árvákat, neved dicsőségére, mely azt tanítja: ha elhagyná is a földi anya az ő gyermekeit, én el nem hagyom. Áld meg kedves halottunk minden rokonait, szeretteit és

és barátait, kikkel egy teren élt és egy sorson osztozott. Adj helyébe jó polgárokat s hiv hazafiakat a társaságba, kikre szükség van, ily buzgó hiveket az anyaszentegyházban, kik téged szeressenek, s szent házat látogassák, — barátokat, hogy az életet megédesítsék; s minthogy közsorsunk a halál, tanits élni és meghalni. Ámen.

Vigasztalj meg oh vigasztalás Istene! Szomorúságunk napjai után. Adj nyugalmat a poroknak, idvességet a léleknek. Földi enyészetünk hervasztó ősze után adj boldog tavaszt.

3.

Ifju felett.

Isten! végtelen bölcseségü hatalom, mi édes Atyánk! im e korporsónál a csalódás és élettörődés eme kikötőjénél a fájdalom leverő érzetével borulunk le. Szemeink elsötétülnek a könnyek miatt, lelkünk megrendül a bánat és a fájdalom sulya alatt, s hitünk világával keressük az Istent, tégedet oh láthatatlan hatalom, hogy vérző sebeink kinjai megenyhüljenek!...

Tudjuk oh végtelen hatalom, hogy akaratod és törvényeid nem változnak, mert rendületlenek és örökkévalók, — tudjuk hogy akaratod szerint forognak a menny csillagai és megszámlálhatlan világok. Hideg és meleg küzdenek a természetben, esőt és zivatart hoznak a fellegek, hideg szelek süvöltenek el az emberek reményei és sirhalmi felett; rombolással pusztít az idő, fenyegetve köszöntenek az évszakok, s mint a dér és fagy, semmivé teszen mindent a halál hideg keze!..

Lám most is, itt e háznál is a halál hideg lehelletére hirtelen hervadt el egy virág, a családi élet egy szép reménye, hogy az ő élete az övéire nézve már csak álom s emlékezet legyen! Tizenöt év szük határi közé mérted ki pályáját, melyet a szülők gondos szeretete meghosszabbítani nem tudott. Mint az ellőtt nyil vissza esik a földre, mint a hulló csillag sugarai elszikráznak, s a gyenge bimbó ki nem nyilhatik: így hervadt el ennek a családnak egy szép virága, mielőtt még egy tavaszt láthatott volna, s eltűnt ezzel a családiéletből egy édes remény!.. Mint álmainkban megjelent angyal kevés ideig játszott és mosolygott, és aztán eltűnt, hogy az ébredés legyen egy szomorn való.

Még is meghajlunk előtted oh Isten! S mint a gyermek visszatér az ő szülőihez, kiket elhagyott: vissza, visszavisznek vesztéseink tehozzád, hogy látogatásaid is javunkra szolgáljanak!

Elhisszük, mert el kell hinnünk, hogy mindeneket bölcsen cselekszel oh végnélküli hatalom, habár dolgaiddat nem értjük s titkai-

dat meg sem közelíthetjük; bár zokogva s könyhullatással áldozunk, mikor sebeink vérzenek, mikor még alig bezöldült sirhalmainkat felnyitjuk, mikor az egyik jaj alig mulik el, s a másik bekövetkezik, mikor az egyik köny alig száradott el, s mással kell a koporsót öntözni!...

Nem lehet a te hatalmadnak ellene állani oh Isten! nem kérhető a vár az ő csinálójától mit csinálasz?! Te a mit adtál azt elvetted; a szülők édes örömét szomorúsággá változtattad; édes álmukból felköltötted, hogy ezt a boldogságot tovább ne álmodják!..

De kérünk m. édes Atyánk, enyhítsd a hit által az ók méltó fájalmát, hit által vigasztald meg, kik az elhunyt ifjút szereték s oly gondosan nevelték. S ha őt nem látják többé, s ha ártatlan örömeiben, játékiban és tanulásában nem gyönyörködhetnek: találjanak méltó kárpótlást azokban, kiket még birnak. Oh cselekedd, hogy legyen jutalma annak a fájdalomnak, a mely szült; annak a szeretetnek, a mely ápol és nevel. Elhunyt ifju szolgád minden barátai és tanulótársai, nevelői és tanítói érjenek hosszú, szabad és boldog időt, melyben a remények biztatásai, a törekvések küzdelmei már a valódiságot elérték. Oh cselekedd, hogy még a sirhalmok is, hol ifju szolgád porai nyugodni fognak, hirdessenek hitet és reményt, s őrizzenek halhatatlanságot az örökkévalóságnak! Ezekre kérünk Isten, ki vagy a magasságban. Hallgass meg. Ámen.

4.

Kis gyermek felett.

Változó sorsunk és életünk változhatatlan Istene, édes atyánk a Jézus által! ki élet és halál, idő és örökkévalóság ura vagy, ki szabadon és végtelen hatalommal igazgatsz és cselekszel mindeneket: im e kised koporsónális lelkünk tégedet keres, hogy megtaláljuk kegyelmed és vigasztalásod áldott világát.

Miután teremtetted a mennyet és földet, s elválasztottad a napot és éjszakát, teremtetted az embert is, hogy legyen mindeniknek részese, egyiknek, mint a másiknak hivatalossa. Örök törvényeket állítottál fel, melyek változás nélkül hatnak és munkálnak, teremtenek és rombolnak, szülnék és megemésztenek.

És látjuk Atyánk, oh végtelen hatalom, hogy akaratom szerint forognak a menny csillagai és a világok, a föld és ezerei a napoknak!. Esőt sirnak a fellegek és ismét kiderülnek az eget, feltámad a hajnal s elborít az estvének alkonya. Így köszönt a tavasz és az ősz, a nyár és a tél; — így emelkednek a halmok és a hegyek, így lesz a mélység és a magosság!

A te akaratod egy törvényt mondott ki kezdetben: por vagy és porrá kell lenned, mely alól nem oldoztál fel senkit, valaki csak a földből lett sem a trónon, sem a koldulás kenyerén. Ha születünk csak az bizonyos, hogy meghalunk; de hogy mikor, ifjan-e avagy vénen, azt ki nem jelentetted; — hol fogunk meghalni, az anya édes emlőin-e vagy elvettetve idegen földön, itthon-e avagy bujdosva a számüzetésnek pusztáján, elrejtetted szemeink elől... Fogunk-e sokat élni itt alant, vagy az ember mikor születik, meg is hal, vagy tán az élet és a létel: a halál és az enyészet kezdete, te felelsz e kérdéseknek oh mindenható, oh mély bölcseségű hatalom, kegyelmes atyánk?!

Im itt e helyen egy ártatlan teremtés élete hamvadott el. Minden anya csak halandót szül e világnak, s hova beviszik a bölcsőt, elhosszák oda a koporsót is. Ez előtt nehánynyel hónappal egy angyali hang zendült meg a szülés rendítő fájdalmai között és a szülők karjaikon tarták fel a szeretett magzatot, remény s bizalommal tekintve a jövő szép színbe mosolygó határirra; de im a pálya rövidre méretett, mert a ki csak most született, már meghalt, a ki csak remény vala, már bánatot hozza, s a virág nem földi lét határinak illatozék!..

Oh Atyánk sirva születünk, könyezve nevelünk, s könyhullatások közt halunk meg! Csak most alakult e család, csak most szült vala, s már a legnehezebb adót kell fizetnie. Meg kell izlelnünk a legkeserűbb pohárnak méregcseppjeit, hogy érezzük és győződjünk meg, ez az élet mily csaló és háládatlan, a sors mennyire irigy és kegyetlen, a halálnál pedig nincsen irgalom!..

Hisszük oh végtelen bölcsességű hatalom, hogy nem gyönyörködöl gyermekeid vesztésein és fájdalmain, a bánatos édes apa és zokogó édes anya keserveiben, s nem czélod, hogy az ők élete és sorsuk elátkozott legyen. Vigasztald meg tehát őket, s ha nem látják többé az ártatlan angyal szép szemeit, engedd, hogy hitők édes álmaiban álmodjanak ama boldogságról, melyről biztosít minket hitünk fejedelme a Jézus, az élő Istennek szent fia. Mindenkit győzz meg arról, hogy a menny számára is virágok kellenek, s amaz örök tavasz szépségei ott is, mint itt e földön az ily ártatlan lelkek, ama sirontuli angyalok. Szent fiad nevében. Ámen.

Isten hozzád ártatlan lélek. Portested, mint a pehely vissza hull a földre, lelked felszállott az angyalok közé az egekbe. Aludj édes álmot édes anyádnak, a földnek kebelén. Isten hozzád!

ALBERT JÁNOS.

AMERIKAI CSALÁDI ÉLET S TÁRSADALMI SZOKÁSOK.

Az amerikai családi életről s társadalmi szokásokról az európaiaknak igen felületes fogalmok és ferde nézetök van. Ennek oka az, hogy az utazóknak nagyobb része a nélkül, hogy a valódi tényállást tekintetbe venné, némelykőr egyoldalulag ítél, máskor pedig túlzásokba esik. Könyvekben, hirlapokban lépten-nyomon olvassuk az ilyen kifejezéseket: „Amerikában nincs is családi élet, a családok többnyire vendéglőben laknak, a szülők és gyermekek között nem létezik gyöngéd viszony, a nők dologtalanok s csak ringó székekben hintáztatják magukat; csak gyűlésekbe járnak s felolvasásokat tartanak; arsenicumot szednek be, hogy arczbőrük halvány s finom legyen; belladonnát, hogy szemek fényesebben ragyogjanak. A leányok vendégeket fogadnak és estélyeket adnak, sőt férjhez is mennek szülőik megkérdezése s beleegyezése nélkül. A házasságok mind érdekből kötöttek. A családi élet zilált állapotban van. Továbbá, hogy az amerikaiak durvák s udvariatlanok; finomabb modor nem létezik stb.“ Még több ilyszerű véleményt hozhatnék fel, de elhagyom, mert céлом nem e valótlanságok elősórólása, hanem azoknak a megczáfolása.

Amerikában tartózkodásom alatt kedvező alkalom nyílt, különböző családoknál hónapokat, heteket tölteni és pedig a legnevezetesebb városokban és falukban. A mit elmondok, személyes tapasztalat és elfogulatlan ítélet eredménye.

Legelőször a Saratogában tartott nemzeti értekezleten láttam az amerikai nők színe-javát. Minthogy Saratoga fürdőhelység, az értekezletre küldött képviselők (mintegy 2000) családjukat is magokkal hozták. A nők is részt vettek a gyűlésekben; hallgatták a felolvasásokat, vitatkozásokat, de nem beszéltek s nem szavaztak, mint én is vártam. Hanem nekik is volt külön gyűlésök, hol a saját körökbe tartozó ügyeiket intézték. Az értekezlet utolsó napján társas összejövetel volt, hol úgy az öltözetök egyszerűsége, mint finom társalgási modoruk és szerénységök egészen más fogalmat nyújtottak nekem, mint a minőt az amerikai nőkről olvastam. A gyűlés után Péterboró-ba mentem Morison barátomhoz, ki, mint olvasóink közül többen emlékezhetnek — 1873-ban hazánkban is járt. Itt idő-